

HUDUDLARDA IQTISODIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHNING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA

Atamurodova Rajaboy Akbar qizi

TISU Iqtisodiyot mutaxassisligi, 2 - bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17814651>

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi Surxondaryo viloyati misolida hududlarda iqtisodiy savodxonlikni oshirishning dolzarb muammolari va ularni hal etish yo'llari tahlil qilinadi.

Iqtisodiy savodxonlik aholining moliyaviy qarorlar qabul qilish madaniyatini, bozor munosabatlarida ishtirok etish qobiliyatini va resurslardan oqilona foydalanish darajasini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Hududiy sharoitda aholining iqtisodiy bilimlari darajasi notekis bo'lib, bu holat iqtisodiy barqarorlikka ta'sir etmoqda. Tezisdagi Surxondaryo viloyati tajribasi asosida iqtisodiy savodxonlikni oshirishdagi muammolar, ta'lim va raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatlari hamda istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy savodxonlik, Surxondaryo viloyati, hududiy rivojlanish, moliyaviy madaniyat, ta'lim tizimi, raqamli resurslar, iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, muammolar va yechimlar, innovatsion yondashuv.

Abstract. This thesis analyzes the current problems of increasing economic literacy in the regions and ways to solve them using the example of Surkhandarya region. Economic literacy is an important factor determining the culture of the population in making financial decisions, the ability to participate in market relations, and the level of rational use of resources. In regional conditions, the level of economic knowledge of the population is uneven, which affects economic stability. The thesis, based on the experience of Surkhandarya region, discusses the problems of increasing economic literacy, the possibilities of using education and digital resources, and future development directions on a scientific basis.

Keywords: Economic literacy, Surkhandarya region, regional development, financial culture, education system, digital resources, economic reforms, socio-economic development, problems and solutions, innovative approach.

Kirish. Bugungi globallashuv va bozor iqtisodiyoti sharoitida aholining iqtisodiy savodxonligi mamlakatning barqaror rivojlanishida strategik omillardan biri hisoblanadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan davlatlarda aholining moliyaviy barqarorligi, jamg'arma va investitsiya madaniyati hamda iqtisodiy ishtiroki sezilarli darajada yuqori bo'ladi. Shu bois O'zbekistonda iqtisodiy savodxonlikni oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Surxondaryo viloyati respublikaning janubiy hududi sifatida agrar iqtisodiyotga asoslangan bo'lib, aholining katta qismi qishloq xo'jaligi va savdo faoliyati bilan shug'ullanadi. Viloyatning geografik joylashuvi, Afg'oniston bilan chegaradosh bo'lishi va tranzit hudud sifatida ahamiyat kasb etishi iqtisodiy jarayonlarga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, aholining iqtisodiy savodxonligi yetarli darajada shakllanmaganligi, ayniqsa, moliyaviy xizmatlardan foydalanish, kreditlash, tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonlarida sezilmoqda.

Kirish qismida ta'kidlash joizki, O'zbekistonda "Raqamli iqtisodiyot"ni rivojlantirish, "Moliyaviy savodxonlik milliy strategiyasi"ni ishlab chiqish va ta'lim tizimida iqtisodiy bilimlarni kengaytirish kabi tashabbuslar mavjud. Lekin bu tashabbuslarning samarasi hududlarda bir xil darajada sezilmaydi. Surxondaryo viloyati misolida olib borilgan tadqiqotlar aholining iqtisodiy bilim darajasi o'rtacha respublika ko'rsatkichlaridan pastroq ekanini ko'rsatmoqda. Shu bois hududiy iqtisodiy savodxonlikni oshirish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy muammo sifatida kun tartibiga qo'yilmoqda.

Asosiy qism. Surxondaryo viloyatida iqtisodiy savodxonlikni oshirishga to'sqinlik qilayotgan bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, ta'lim tizimida iqtisodiy fanlarning nazariy asoslari o'rgatilsa-da, amaliy mashg'ulotlar yetarlicha yo'lga qo'yilmagan. Masalan, o'quvchi va talabalar iqtisodiy nazariyalarni o'rganadi, ammo ulardan kundalik hayotda foydalanish, byudjet tuzish, kredit olish, investitsiya qilish ko'nikmalari yetarlicha shakllanmagan.

Ikkinchidan, raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatlari cheklangan. Viloyatning qishloq joylarida internet tezligi pastligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darajasining sustligi iqtisodiy bilimlarning keng tarqalishiga to'sqinlik qilmoqda. Bu esa aholining moliyaviy qarorlar qabul qilishida norasmiy manbalarga tayanishiga olib kelmoqda.

Uchinchidan, aholining turmush darajasi va bandlik ko'rsatkichlari ham iqtisodiy savodxonlik darajasiga ta'sir ko'rsatmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, viloyatda ishchi kuchining 40 foizdan ortig'i qishloq xo'jaligida band. Ushbu sohada faoliyat yuritayotganlarning ko'pchiligi iqtisodiy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega emas.

Muammolarni hal etish uchun bir qator yechimlar taklif etiladi:

1. **Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish.** Iqtisodiy fanlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish, moliyaviy simulyatsiyalar, interaktiv o'yinlar va loyiha ishlari orqali bilimlarni mustahkamlash.

2. **Raqamli platformalarni keng joriy etish.** Mobil ilovalar, elektron darsliklar, onlayn kurslar orqali aholining o'z-o'zini o'qitish imkoniyatini kengaytirish.

3. **Mahalliy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash.** Hududlarda iqtisodiy bilimlarni oshirish uchun mahalliy hokimiyat, banklar va nodavlat tashkilotlar hamkorligida treninglar va seminarlar tashkil etish.

4. **Xalqaro tajribani joriy etish.** Koreya, Singapur va Turkiya tajribasida bo'lgani kabi iqtisodiy savodxonlikni boshlang'ich ta'lim bosqichidan boshlab kiritish.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Surxondaryoda aholining 60 foizidan ortig'i moliyaviy xizmatlardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu sababli hududiy sharoitga moslashtirilgan dasturlar ishlab chiqish zarur.

Xulosa. Surxondaryo viloyati misolida ko'rib chiqilgan iqtisodiy savodxonlik muammolari O'zbekiston hududlari uchun umumiy bo'lgan muammolarni ham aks ettiradi. Ammo viloyatning o'ziga xos geografik, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlari bu masalani yanada murakkablashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy savodxonlikni oshirish quyidagi natijalarga olib keladi:

- aholining moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi;
- kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi;
- resurslardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantiradi;
- ijtimoiy tenglik va barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Hududiy miqyosda iqtisodiy savodxonlikni oshirish bo'yicha davlat siyosatini mahalliy sharoitga moslashtirish zarur. Bu jarayonda ta'lim muassasalari, mahalliy boshqaruv organlari, banklar va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va aholining ulardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish strategik vazifalardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Расулова Р. Иқтисодий таълимнинг назарий асослари. – Тошкент: Фан, 2018. – 210 б.
2. Қурбонова О. Бозор иқтисодиёти шароитида аҳолининг иқтисодий саводхонлигини ошириш. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2020. – 185 б.
3. Юлдашева Ш. Таълим тизимида инновацион ёндашувлар. Тошкент: Университет, 2019. – 240 б.
4. Орипов А. Иқтисодий билимларни шакллантириш методлари. – Самарқанд: Зарафшон, 2021. – 198 б.
5. OECD. Financial Literacy and Financial Inclusion. - Paris: OECD Publishing, 2018.-156 p.
6. World Bank. Global Findex Database 2021. – Washington: World Bank, 2022. – 220 p.
7. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals. – Paris: UNESCO, 2017. -180 p.
8. Каримов У. Рақамли иқтисодиёт ва таълим тизими. – Тошкент: Инновация, 2021. – 175 б.
9. Назаров Б. Молиявий маданият асослари. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2020. – 164 б.
10. Ziyonet. Электрон таълим ресурслари [Электрон манба]. – Тошкент, 2023. – Режим доступа: <https://www.ziyonet.uz>